

⁷ Швед З. В. Суверенітет vs. автономність у релігійних об'єднаннях / З. В. Швед // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2014. – Вип. 4. – С. 36–39. – (Серія «Філософія. Політологія»).

⁸ Андреев А. Р. История Мальтийского ордена. XI–XX века / А. Р. Андреев, В. А. Захаров, И. А. Настенко. – М. : SPSL «Русская панорама», 1999. – 464 с.

⁹ Отрош В. М. Поняття громадянства в міжнародному праві та особливості його набуття і втрати у державах і Мальтійському Ордені / В. М. Отрош // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 4. – С. 321–325.

¹⁰ Constitutional Charter and Code of the Sovereign Military Order of St. John of Jerusalem, of Rhodes and of Malta. Rome: Stampa Grafica Gentile. – 1998. – 151 p. – P. 7.

¹¹ Отрош В. М. Правові особливості дипломатичних відносин Суверенного Військового Ордену Госпітальєрів святого Іоанна Єрусалимського, Родосу і Мальти з державами / В. М. Отрош // Судова апеляція. – 2014. – № 2. – С. 124–129.

¹² Цацка И. П. О суверенитете духовно-рыцарского Мальтийского ордена / И. П. Цацка // Вестник Оренбургского государственного университета. – 2013. – № 7. – С. 77–81.

¹³ Отрош В. М. До питання щодо участі Суверенного Військового Ордену Госпітальєрів святого Іоанна Єрусалимського, Родосу і Мальти в Організації Об'єднаних Націй / В. М. Отрош // Держава і право. Юридичні і політичні науки. – 2014. – Вип. 64. – С. 331–337.

Резюме

Білаш О. В. Святий Престол та Мальтійський орден як суб'єкти міжнародного права: особливості правосуб'єктності державоподібних утворень.

Стаття присвячена аналізу особливостей правосуб'єктності державоподібних утворень, як особливих релігійно-політичних, історико- та політико-територіальних одиниць, які на основі міжнародних актів та міжнародного визнання мають відносно самостійний міжнародно-правовий статус. Автор досліджує юридичну природу правосуб'єктності Святого Престолу та Мальтійського ордена, робить порівняльний аналіз між статусами Святого Престолу та Мальтійського ордена.

Ключові слова: Святий Престол, Мальтійський орден, правосуб'єктність, суб'єкт міжнародного права, державоподібні утворення, державно-конфесійне право.

Резюме

Білаш А. В. Святой Престол и Мальтийский орден как субъекты международного права: особенности правосубъектности государственно-подобных образований.

Статья посвящена анализу особенностей правосубъектности государственно-подобных образований, как особых религиозно-политических, историко- и политико-территориальных единиц, на основе международных актов и международного признания имеющих относительно самостоятельный международно-правовой статус. Автор исследует юридическую природу правосубъектности Святого Престола и Мальтийского ордена, делает сравнительный анализ между статусами Святого Престола и Мальтийского ордена.

Ключевые слова: Святой Престол, Мальтийский орден, правосубъектность, субъект международного права, государственно-подобные образования, государственно-конфессиональное право.

Summary

Bilash A. The Holy See and the Malta Order as subjects of international law: features of legal personalities of state-like entities.

The article analyzes the features of legal personalities of state-like entities as particularly religious, political, historical and territorial units that based on international laws and international recognition are relatively independent international legal status. The author examines the legal nature of the legal personality of the Holy See and the Malta Order, makes a comparative analysis between the status of the Holy See and Malta Order.

Key words: Holy See, Malta Order, personality, a subject of international law, state-like entities, church-state law.

УДК 347. 95

О. М. ОВСЮК

Олександр Михайлович Овсюк, кандидат юридичних наук, колишній штатний співробітник Управління Верховного Комісара ООН з прав людини (м. Женева, Швейцарія)

РАДА ООН З ПРАВ ЛЮДИНИ

Основи міжнародного співробітництва держав базуються на цілях та принципах, закріплених у ст. 1 Статуту Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН). Вони включають насамперед розвиток дружніх відносин між націями (країнами)¹ на основі поваги принципу рівноправності й самовизначення народів і здійснення міжнародного співробітництва у вирішенні міжнародних проблем економічного, соціального, культурного та гуманітарного характеру і в заохоченні й розвитку поваги до прав людини і основних свобод для

© О. М. Овсюк, 2015

всіх. Згодом ці та деякі інші цілі й принципи Статуту, що стосуються прав людини, були розвинені й конкретизовані в Загальній декларації прав людини, Міжнародних пактах про права людини та інших документах у цій галузі.

На початку нового століття і тисячоліття все більша увага почала приділятися міжнародному захисту прав людини. Це, зокрема, знайшло своє відображення у доповіді тодішнього генерального секретаря ООН, яка вийшла під заголовком «При більшій свободі» (In Larger Freedom) у 2005 р. У ній генсек ООН Кофі Аннан ще раз наголосив на тому, що ООН має три основоположні напрями своєї діяльності: розвиток, мир і безпека, а також повага до прав людини. Він стверджував, що ці напрями діяльності ООН не лише мають важливе життєве значення, а й взаємно посилюють одні одних. Відповідно не можна досягти розвитку, не гарантуючи безпеку. Так само не можна гарантувати безпеку, не досягнувши розвитку. І не можна досягнути того й іншого без забезпечення прав людини². У доповіді ставилося завдання підняти питання прав людини до рівня двох інших основних напрямів діяльності ООН. Зазначалося також, що цього не можна досягнути без створення ефективного механізму. Винаходити його не випадало, оскільки уже існували такі механізми в галузі підтримання миру і безпеки та розвитку. Це була Рада безпеки ООН, а в галузі співробітництва з питань розвитку провідну роль відіграє Економічна і соціальна рада ООН (ЕКОСОП). Основним же органом у заохоченні й захисту прав людини була Комісія ООН з прав людини (далі – КПЛ). Вона була функціональною комісією ЕКОСОП і разом з низкою інших таких же комісій подавала доповіді про свою діяльність і прийняті рішення на затвердження Економічної і соціальної ради, яка їх схвалювала чи відхиляла і подавала свої рекомендації Генеральній Асамблеї ООН (далі – ГА ООН) для остаточного затвердження.

Виходячи з цього, Кофі Аннан запропонував створити Раду з прав людини, яка б, як і дві згадані вище ради, приймала свої рішення і доповіді самостійно та звітувала лише перед ГА ООН. На саміті світових лідерів, які зібралися в рамках шістдесятої сесії ГА ООН у 2005 р., ідея Кофі Аннана була схвалена. Заодно на ньому було прийнято рішення зміцнити секретаріат Управління Верховного комісара ООН з прав людини та інші механізми ООН, які забезпечують її діяльність у цій галузі. Для втілення цих пропозицій були проведені тривалі й важкі перемовини, які закінчилися прийняттям 15 березня 2006 р. резолюції ГА ООН 60/251 під заголовком «Рада з прав людини». За резолюцією проголосували 170 країн, США, Ізраїль, Маршалові острови і Палау – проти, а делегації Білорусі, Ірану і Венесуели утрималися від голосування.

Створення Ради потребувало внесення відповідної поправки до ст. 7 Статуту ООН, яка визначає основні та допоміжні органи організації. За всю історію ООН зміни до Статуту вносилися лише двічі з метою розширення членського складу Ради Безпеки та Економічної і Соціальної Ради. Отже, прецеденти були, і пропозиція про відповідну зміну в Статуті була прийнята.

У преамбулі зазначеної резолюції визнавалося, що мир і безпека, розвиток і права людини становлять ті опори, на яких базується система Організації Об'єднаних Націй, і які є основами колективної безпеки і добробуту і що розвиток, мир і безпека та права людини пов'язані одне з одним і доповнюють одне одного. Далі, підтверджуючи знову зобов'язання зміцнювати механізм ООН у сфері прав людини, ГА ООН у першому оперативному пункті постановила створити в Женеві замість КПЛ «Раду з прав людини в якості допоміжного органу Генеральної Асамблеї...». У п. 3 Асамблея постановила, що Рада повинна розглядати ситуації, зв'язані з порушеннями прав людини, включаючи грубі та систематичні їх порушення, і давати свої рекомендації. Таку компетенцію, до речі, мала й Комісія. А ось новим у цьому пункті стало те, що Рада має сприяти «ефективній координації й інтеграції діяльності, що стосується прав людини», в рамках ООН. Такі функції раніше покладалися лише на ЕКОСОП, якому підлягала Комісія. Отже, зі створенням нової Ради і підвищення її статусу до неї логічно була передана функція координації. До нових функцій Ради з прав людини порівняно з Комісією ввійшли наступні:

– надавати рекомендації ГА ООН стосовно подальшого розвитку міжнародного права у сфері прав людини;

– на основі об'єктивної і достовірної інформації проводити всеосяжні періодичні огляди виконання кожною державою її зобов'язань і обов'язків у сфері прав людини. При цьому такий механізм має доповнювати, а не дублювати роботу договірних органів.

У параграфі ООН постановила, що до складу Ради будуть входити 47 держав – членів ООН (до складу Комісії входило 53 держави), кожна з яких вибирається більшістю членів ГА ООН шляхом прямого таємного голосування. Згідно з принципом справедливого географічного розподілення місця в Раді надаються таким чином: групам африканських і азійських країн по 13 місць; східноєвропейських – 6; групі країн Латинської Америки і Карибського басейну – 8 місць і групі західноєвропейських та інших держав – 7 місць. Члени Ради виконують свої повноваження протягом трьох років і не мають права на переобрання після двох послідовних строків повноважень. Важливим є положення п. 8 резолюції, згідно з яким ГА ООН більшістю у дві третіх присутніх членів, які беруть участь у голосуванні, може припинити членство в Раді якого-небудь її члена, який здійснює грубі й систематичні порушення прав людини.

У параграфі 10 передбачено, що Рада має регулярно збиратися на свої засідання протягом року і планувати не менше трьох сесій на рік, а загальна їх тривалість повинна становити не менше десяти тижнів. Комісія мала одну сесію на рік тривалістю шість тижнів. Як і Комісія, Рада може при необхідності проводити спеціальні сесії. При цьому вони скликаються за вимогою трьох членів Ради, підтриманою однією третьою її членів. Легко була вирішена проблема правил процедури роботи Ради. Згідно з параграфом 11 вона повинна застосовувати правила процедури, встановлені для комітетів ГА ООН. У своєму 12-му параграфі

Асамблея постановила, що методи роботи Ради повинні бути прозорими, справедливими й неупередженими, забезпечувати справжній діалог, орієнтацію на досягнення дієвих результатів і проведення наступних обговорень у зв'язку з рекомендаціями та їх виконанням, а також предметну взаємодію зі спеціальними процедурами і механізмами.

Більше того, при підготовці самої резолюції і формуванні Ради були висловлені доцільні пропозиції щодо того, щоб до нової Ради не обирали країн, які протягом багатьох років визнавалися Комісією і ГА ООН як злісні порушники прав людини. Саме на такому підході наполягали Сполучені Штати Америки, справедливо зазначаючи, що Куба протягом багатьох років була членом Комісії з прав людини, незважаючи на те, що останніми роками Комісія постійно засуджувала грубі й масові порушення прав людини у цій країні. І ось відбулося голосування з виборів членів Ради. Кубу, попри всі її осудження, до неї обрали, а США – ні. Такого результату очікували, зважаючи на широку підтримку Куби з боку країн «третього світу», у більшості з яких також не все гаразд із забезпеченням прав людини. Куба виступає промовистим речником і захисником їхньої позиції, постійно твердячи, що кожна країна має визначати ступінь забезпечення людських прав, виходячи з рівня її економічного і соціального розвитку. Позиція ця знаходить широку підтримку багатьох країн, що розвиваються, і Китаю, хоча вона є повністю хибною. Адже переважна більшість цих країн підписала, ратифікували чи приєдналися до основоположних міжнародних договорів з прав людини, які містять мінімальні стандарти забезпечення цих прав. А поки що ніхто не скасовував одного з основних принципів міжнародного права «*Pacta servanda sunt*» («Договорів потрібно дотримуватися») або, як стверджується в сучасній науці міжнародного права, «Договори повинні виконуватися»). Обрали до Ради Китай і Росію, питання порушення прав людини в яких обговорювалися на сесіях КПЛ. Воднораз Іран і Венесуела не набрали необхідної кількості голосів. Низка країн, яких звинувачують у систематичних порушеннях прав людини, не наважилася висунути свої кандидатури на членство в Раді. Німеччина набрала найбільшу кількість голосів у своїй регіональній групі. Іншими лідерами в групах стали Бразилія, Індія і Гана. Була обрана до Ради і Україна, яка стала її членом до 2008 р. включно. Таким чином, її якісний склад був певною мірою поліпшений порівняно зі складом КПЛ.

Стосовно США, то багато країн «третього світу» не сприймають їх як самопроголошеного лідера в галузі забезпечення прав людини як на міжнародному терені, так і в середині самих США. Демократичні країни також мали не лише застереження, а й нерідко засуджували порушення американцями прав людини в Іраку, зокрема у в'язниці Абу Гхрайб, і на своїй базі в Гуантанамо на Кубі. Це і призвело до того, що США не змогли набрати 96 голосів, необхідних для членства в Раді. Передбачаючи такий результат, президент Джордж Буш ще до виборів у цей орган заявив, що США не будуть добиватися місця в Раді, бо, мовляв, їх статус як спостерігача надасть їм змогу працювати ефективніше. Хоча навряд чи це можна здійснити, не маючи права голосу. Разом з тим президент заявив про підтримку Ради фінансово. Згодом США обрали до складу Ради.

Новообрана Рада з прав людини провела свою першу двотижневу сесію з 19 по 30 червня 2006 року. На ній виступило ряд достойників ООН та державних діячів. Деякі з них окреслили загальні підходи до напрямів роботи новоствореного органу. Так, генеральний секретар ООН Кофі Аннан заявив про важливість розробки і належного впровадження механізму всеосяжного періодичного огляду виконання кожною державою своїх зобов'язань в галузі прав людини. Він також закликав Раду з готовністю розглядати складні проблеми і робити все залежне для попередження і знаходження шляхів і засобів залагодження порушення прав людини. За його словами, Рада в жодному разі не повинна дозволяти втягувати себе в політичні дебати зі зведення рахунків, а завжди дбати про тих, чиї права порушуються. Подаючи свою щорічну доповідь, Комісар ООН з прав людини Луїза Арбур сказала, що бідність продовжує залишатися найбільш серйозним та дуже поширеним порушенням прав людини, з яким необхідно боротися. Дискримінація також залишається широко вживаним засобом відмови у здійсненні прав, свобод і гідності.

На своїй першій сесії Рада прийняла проекти Міжнародної конвенції про захист всіх осіб від насильницьких зникнень і Декларації ООН з прав корінних народів. На сесії Рада розглянула доповіді Міжнародної робочої групи з ефективною імплементації Дурбанської Декларації і Програми дій по боротьбі з расизмом, Робочої групи з права на розвиток, Робочої групи з розроблення Додаткового протоколу до Міжнародного пакту з економічних, соціальних і культурних прав і робочих груп з розробки названих вище проектів конвенції та декларації. Власне кажучи, Рада розглянула ті ж питання, які мала була розглянути і скасована КПЛ. Єдиною відмінністю стала нова процедура, згідно з якою Рада подала безпосередньо, а не через ЕКОСОР, до ГА ООН проекти прийнятих нею двох міжнародних інструментів і свою доповідь.

На додаток до зазначених на сесії були розглянуті й інші питання, зокрема про взяття заручників. У своєму рішенні Рада майже повторила попередні рішення Комісії, зазначивши, що всі дії із взяття заручників становлять собою серйозний злочин; рішуче засудила такі дії і підтвердила, що для боротьби з ними потрібні концентровані зусилля всіх держав і міжнародної спільноти. Як і Комісія раніше, так і Рада прийняла доповідь і рекомендації Робочої групи з права на розвиток та поновила мандат цієї групи. Вона також схвалила доповіді інших перелічених робочих груп та продовжила їх мандати. Рада розглянула питання щодо становища з правами людини в Палестині та інших окупованих арабських територіях і попросила спеціального доповідача подати на наступній сесії її доповідь з цього питання та розглянути його по суті. В останній день роботи сесії її голова, представник Мексики Люї Альфонсо де Альба, заявив, що згідно з вимогою 21-го члена Ради скликати спеціальну сесію Ради з питання прав людини в Палестині й на окупованих

ваних арабських територіях він проведе консультації з іншими членами Ради і Секретаріатом. Внаслідок цих консультацій спеціальна сесія Ради була скликана у 2006 році. Отже, Рада з прав людини проявила схвальну оперативність зі скликання спеціальної сесії з такого нагального питання і прийняла відповідне становище на Близькому Сході рішення.

Як видно з вищенаведеного, Рада продовжила низку мандатів з існуючих ще з часів Комісії процедур, які вона розглянула по суті. Стосовно інших наявних механізмів, то вона вирішила продовжити їх як виняток на один рік, а заодно продовжити на такий же термін деякі спеціальні процедури, зокрема процедуру, встановлену згідно з резолюцією ЕКОСОП 1503, що стосується розгляду скарг про грубі й масові порушення прав людини. Особливо гостра дискусія точилася навколо розгляду питань порушення прав людини в окремих країнах. Свого часу КПЛ прийняла низку резолюцій, в яких вказала на систематичні порушення прав людини в певних країнах і призначила спеціальних доповідачів для їх розслідування. Багато представників країн, що розвиваються, виступили з самого початку роботи Ради і виступають досі за скасування мандатів спеціальних доповідачів по країнах. Особливо цього наполегливо домагаються представники Білорусі, Ізраїлю (хоч це й не країна, що розвивається), КНДР, Куби, М'янми, Узбекистану та деяких інших країн, проти яких проводилися відповідні розслідування та подавалися доповіді для обговорення на сесіях КПЛ і Ради. Так, представник Куби заявив, що його країна не погоджується на перетворення Ради в ексклюзивний трибунал з осудження недорозвинених (*underdeveloped*) країн і забезпечення безкарності північних держав³. У КПЛ, а потім і в Раді були введені спеціальні мандати, окрім названих країн, щодо Бурунді, Гаїті, Демократичної Республіки Конго, Камбоджі, Сомалі, Судану.

Порушення Ізраїлем прав людини на палестинських територіях обговорюється часто і пристрасно. Спеціальна сесія Ради з цих питань була скликана у 2006 році. Отже, Рада з самого початку своєї роботи проявила схвальну оперативність зі скликання спеціальної сесії Ради з такого нагального питання і прийняла відповідне становище на Близькому Сході рішення. 12 січня 2009 р. Рада прийняла резолюцію, згідно з якою створила «екстерну незалежну міжнародну комісію з розслідування з метою вивчення всіх порушень міжнародних законів про права людини і міжнародних гуманітарних законів, що були здійснені окупаючою державою Ізраїлем проти палестинського народу, особливо в окупованому секторі Газа у зв'язку з наявною агресією і закликає Ізраїль не перешкоджати розслідуванню і повністю співробітничати з комісією». Як і варто було очікувати, Ізраїль відмовився співробітничати з комісією, заявивши, що вона розслідує дії ізраїльської сторони, ігноруючи порушення прав людини палестинською організацією ХАМАС. У березні 2012 р. Рада створила комісію «з встановлення факторів впливу єврейських поселень на права палестинців». З цих та інших питань Рада призначала доповідачів і експертів, що викликало засудження Ізраїлю, США і Канади. Проте порушення Ізраїлем прав палестинців обговорюється постійно в Раді.

Спеціальні сесії скликала і КПЛ. Проте це була громіздка й довготривала процедура. Адже рішення, прийняті на таких сесіях, Комісія могла розглянути на своїй сесії, яка відбувалася раз на рік. Проведення трьох регулярних сесій Ради на рік і декількох спеціальних дають змогу швидко реагувати на надзвичайні ситуації, приймати невідкладні рішення і вживати належні дії, а потім уже на регулярних сесіях розглянути їх виконання. Це стало позитивним фактором для захисту прав людини в надзвичайних ситуаціях. Водночас Рада дістала змогу оперативніше реагувати й на інші ситуації.

Одним з основних питань роботи Ради є універсальні періодичні огляди (далі – УПО) виконання кожною державою її зобов'язань у сфері прав людини. Отже, віднині становище з правами людини в усіх країнах-членах ООН стало предметом розгляду Ради. Проведення таких оглядів свідчить про справедливий і рівноправний підхід до кожної з держав. Раніше КПЛ назначала спеціальних доповідачів для підготовки доповідей лише по тих країнах, в яких, як вона визначала в окремих резолюціях, відбувалися грубі й масові порушення прав людини. Проте і надалі країни, в яких, за визнанням Ради, мають місце грубі й масові порушення прав людини, продовжують бути предметом доповідей спеціальних доповідачів та розгляду відповідно до встановлених ще Комісією процедур. Таким чином, урядам країн, які брутально порушують права людини, не вдається уникнути осудження такої зловісної практики за лаштунками нової процедури.

Для вироблення рекомендацій щодо УПО Рада створила відповідну робочу групу. Розгляд на ній і на сесіях самої Ради УПО дає змогу представити доволі повну картину становища з правами людини у кожній країні – членові ООН. УПО дає також можливість оцінити становище з правами людини у певній країні й з тими правами, у спеціальних договорах, з яких ця країна не бере участі. УПО готується на основі доповіді відповідної держави, доповідей неурядових організацій і рекомендацій країн-членів робочої групи. Огляд дає змогу оцінити рівень імплементації стандартів прав людини у кожній державі. УПО є своєрідною характеристикою держави у цій царині, яку їй дають інші члени ООН. Таким чином, він являє собою дієвий стимул для подальшого просування країни по шляху реформування національного законодавства і практики в галузі прав людини.

На відміну від періодичних доповідей держав-учасниць договірних органів у галузі прав людини, в яких висвітлюється виконання лише певних прав (політичних, економічних, соціальних чи культурних), в універсальних періодичних оглядах висвітлюється виконання країною всіх прав, закріплених у Статуті ООН, Міжнародній хартії прав людини та різних конвенціях. Важливо й те, що держави, які не є учасницями певних договорів, повинні звітувати і про забезпечення прав, закріплених у них.

УПО України Рада розглянула на своєму засіданні 13 травня 2008 року. На ньому були представлені такі документи: національна доповідь України згідно з критеріями, що містяться у резолюції Ради 5/1

(A/HRC/WG.6/2/UKR/1), підготовлені секретаріатом Верховного комісара ООН з прав людини доповіді доповіді (A/HRC/WG.6/2/UKR/1) і коротке резюме (A/HRC/WG.6/2/UKR/3). На своєму 20-му засіданні 12 червня 2008 р. Рада розглянула і прийняла висновок щодо розгляду доповіді України (A/HRC/8/52, pp. 247–249). Делегація Азербайджану високо оцінила національну доповідь України, зазначивши, що вона доклала великих зусиль для будівництва вільного і демократичного суспільства, в якому забезпечується законність, заохочення й захист прав людини і основних свобод. Ця делегація також привітала зусилля українського уряду з реформування системи правосуддя, поліпшення умов утримання у в'язницях і в боротьбі проти насильства щодо жінок і дітей.

Делегація Російської Федерації, стверджуючи, що російська мова є засобом спілкування майже половини населення України, наполегливо рекомендувала зробити її другою офіційною мовою країни. Неурядова організація Міжнародне братство в'язниць схвалило державну програму поліпшення умов утримання у тюрмах, привітала прийняття нового Кримінального процесуального кодексу і впровадження альтернативних заходів покарання. Вона також звернула увагу на активне співробітництво тюремних властей з громадськими організаціями, широкі можливості для навчання молодих ув'язнених і схвалила створення реабілітаційних центрів для звільнених із в'язниць. Делегація Гватемали відзначила високий рівень доповіді України.

Деякі делегації висунули конкретні рекомендації. Так, делегація Мексики запропонувала Україні докласти більших зусиль для ратифікації Міжнародної конвенції про захист прав всіх тудящих-мігрантів і членів їхніх сімей 1990 р. і Конвенції про скорочення безгромадянства 1961 року. У відповідь представник України заявив, що влада країни послідовно докладає зусиль для поліпшення становища зазначених осіб і захисту їхніх прав, включаючи прийняття поправок до законів, що стосуються правового статусу іноземців і осіб без громадянства. Водночас Україна була ще не готова ратифікувати чи приєднатися до зазначених договорів. Не була вона й готовою встановити процедуру розгляду скарг щодо неправомірних дій міліції, як це запропонувала Італія. Разом із тим делегація погодилася прийняти пропозицію Португалії щодо підписання і ратифікації Конвенції про права інвалідів 2006 р. і Факультативного протоколу до неї.

Слід зазначити, що розгляд доповіді України був, здається, найкоротшим за часом порівняно з розглядом доповідей інших країн. Це свідчить про якісно високий рівень поданого документа й чіткі та вичерпні відповіді членів делегації на поставлені запитання.

Розгляд другої доповіді України восени 2012 р. зайняв набагато більше часу. Делегація доповіла про зміни, які відбулися в країні після розгляду першої доповіді. Зокрема було зазначено, що почалися реформи системи кримінального правосуддя, в рамках якої були прийняті новий Кримінально-процесуальний кодекс і закон «Про адвокатуру і адвокатську діяльність». Делегація також повідомила про початок судової реформи та закони, прийняті на її виконання. Було дано короткий огляд зазначених та інших законів. Прозвучала заява, що всі реформи, проведені в той період, мали за мету забезпечення верховенства закону і гарантування того, щоб порушення прав людини не залишилися безкарними.

57 делегацій виступили із заявами в ході інтерактивного діалогу. Марокко, Філіппіни, Словаччина, Словенія та ряд інших делегацій високо оцінили ратифікацію Конвенції про прав інвалідів і Факультативного протоколу до неї. Малайзія привітала включення питань прав людини в обов'язкові навчальні програми уже в початковій освіті. Норвегія, Республіка Молдова і Туніс звернули увагу на активну позицію України щодо інтеграції меншин і захисту їхніх прав. Республіка Корея із задоволенням відзначила прийняття поправок до законів про права осіб з обмеженими можливостями. Низка делегацій позитивно відгукнулася на прийняття закону про попередження і боротьбу з дискримінацією. Португалія схвально оцінила заходи, вжиті Україною щодо виконання рекомендацій, висунутих в ході огляду в 2008 році.

Були висловлені й зауваження та стурбованість. Так, Норвегія висловила глибоку стурбованість з приводу випадків вибіркового правосуддя. Вона також зазначила, що законодавство щодо ЛГБТ-спільноти (спільнота геїв і лесбіянок) є явно дискримінаційним. Республіка Корея висловила занепокоєння з приводу повідомлень про катування та широко розповсюджену практику використання примусового визнання в кримінальному процесі. Словенія запропонувала Україні скоротити розрив у заробітній платі між чоловіками і жінками та більше залучати жінок до роботи на державних посадах. Швеція наголосила на необхідності подальшої реформи органів прокуратури та встановлення незалежної судової системи. Швейцарія і США висловили стурбованість у зв'язку з інформацією про катування і жорстоке поводження з боку міліції, а також у зв'язку з відсутністю розслідувань цих порушень. Вони висловили також занепокоєність з приводу неналежних умов утримання у в'язницях та жорстокого поводження з членами колишнього уряду, переслідування опозиції і збільшення тиску на незалежні ЗМІ. Сполучені Штати Америки висловили стурбованість з приводу порушення фундаментальних свобод і недотримання верховенства закону, а також поширення корупції. Австрія висловила стурбованість з приводу відсутності незалежної судової системи, застосування тортур. Канада заявила, що вона стурбована умовами утримання у в'язницях та закликала до прийняття й поліпшення механізму розгляду скарг з цього приводу.

Слід зазначити, що розгляд цієї доповіді збігся зі встановленням і дією режиму беззаконня, запровадженого кліюко Януковича і прикладів грубого порушення нею прав людини можна було наводити безліч. Їх і наводили представники західних держав. Одна лише делегація Росії беззастережно вихваляла встановлений в Україні режим беззаконня у справі «захисту» прав людини.

Щодо рекомендацій, то делегації пропонували Україні підписати, ратифікувати чи приєднатися до договорів, учасниками яких вона ще не стала. Було висунуто також пропозиції щодо вдосконалення національ-

ного законодавства у відповідних галузях захисту прав людини, спрямовані передусім на недопущення порушення тих прав, які були зазначені делегаціями. Ряд делегацій висунули конкретні пропозиції щодо приведення національного законодавства України у відповідність до положень ратифікованих нею міжнародних договорів і щодо належної імплементації нею цих договорів.

Як видно з прикладу розгляду доповіді України, після розгляду УПО окремої країни Рада приймає рішення, в якому дається оцінка становища з правами людини у ній. Водночас вона формулює практичні рекомендації, включаючи й ті, що спрямовані на необхідну консультативну й технічну допомогу для поліпшення і зміцнення захисту прав людини. Надання такої допомоги стало наріжним каменем роботи Ради. З цією метою був створений спеціальний Добровільний фонд. Проте в окремих серйозних випадках, коли виявляються серйозні порушення прав людини, Рада призначає спеціального доповідача чи вдається до інших процедур, як це відбувається з порушенням Ізраїлем прав палестинців. Кожна держава під час наступного розгляду її періодичного огляду має звітувати про виконання рекомендацій, прийнятих під час попереднього розгляду її доповіді, а також про те, що було зроблено чи робиться для поліпшення заохочення і захисту прав людини в ній. Рада дає чітку оцінку в письмовій формі конкретним заходам країн у цьому відношенні. Якщо якась країна не виконує рекомендацій, Рада вирішує, яких вжити конкретних заходів, щоб примусити її виконувати їх.

Завдяки тому, що сесії Ради проводяться тричі на рік, вона має змогу ретельно розглянути значну кількість доповідей. Упродовж першого циклу розгляду Рада обговорювала по 48 доповідей держав щорічно. Під час другого циклу, що розпочався у травні 2012 р. з 13-ї сесії, Рада розглядає по 42 доповіді держав щорічно. Зменшення кількості обговорюваних доповідей сприяє їх глибшому розгляду. Універсальні періодичні доповіді стали головним інструментом розгляду Радою з прав людини становища із забезпеченням прав людини у кожній країні-члені ООН. Це дає їй можливість оцінити рівень заохочення і захисту прав людини і надати країні конкретні рекомендації щодо поліпшення цього захисту та простежити їх виконання.

До позитивних змін роботи цього органу варто віднести й те, що поступово поліпшується членський склад Ради. Підвищення її статусу і дієвості рішень сприяє те, що ООН розглядає питання прав людини на такому ж рівні й так же серйозно, як і питання безпеки та розвитку. Це, своєю чергою, спричиняє якісно вищий склад делегацій, привертає пильнішу увагу до її роботи й, відповідно, до залучення урядів, громадських організацій, засобів масової інформації та широкого суспільного загалу до справи заохочення і захисту прав людини.

¹ Статут ООН починається зі слів «МИ, НАРОДИ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ ...». Тут спочатку пропонувалося вжити слово «країни». Але у такому разі в англійському тексті перші слова звучали б так: «WE, THE PEOPLES OF THE UNITED STATES», тобто у перекладі на більшість мов це звучало б так: «МИ НАРОДИ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ ...». Оскільки Сполучені Штати Америки уже існували, то для запобігання двозначності й непорозуміння вирішили вжити слово «нації» у розумінні «країни».

² При большей свободе: к развитию, безопасности и правам человека для всех. – Нью-Йорк, 2005 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org/largerfreedom>

³ HR/HRC/06/9, p. 5

Резюме

Овсюк О. М. Рада ООН з прав людини.

Рада ООН з прав людини є міжурядовим органом в системі Об'єднаних Націй, до якої входять 47 держав. Вона відповідає за заохочення і захист прав людини у всьому світі. У статті йдеться про створення, мандат, процедури, членство і сесії Ради.

Ключові слова: Організація Об'єднаних Націй, права людини, Рада ООН з прав людини, міжнародний захист.

Резюме

Овсюк А. М. Совет ООН по правам человека.

Совет ООН по правам человека является межправительственным органом в системе Объединенных Наций, в которую входят 47 государств. Она отвечает за поощрение и защиту прав человека во всем мире. В статье речь идет о создании, мандате, процедурах, членстве и сессиях Совета.

Ключевые слова: Организация Объединенных Наций, права человека, Совет ООН по правам человека, международная защита.

Summary

Ovsyuk A. UN Council on Human Rights.

The UN Human Rights Council is inter-governmental body within the United Nations system made up of 47 States responsible for the promotion and protection of all human rights around the globe. The article deals with the creation, mandates, procedures, membership and sessions of the Council.

Key words: United Nations, human rights, the United Nations Human Rights Council, international protection.